

Politički i ekonomski aspekti kulture (Antropologija za studente demografije)

prof. dr Mioš Milenković
Univerzitet u Beogradu – Filozofski fakultet

Današnje teme

- * Politički i ekonomski aspekti kulture;
- * društveni poredak;
- * društvena stratifikacija, etnicitet, klasa, rasa;
- * ekonomija, ishrana i populacije kroz istoriju;
- * centri i periferije; kolonije i dekolonizacija;
- * rat, genocid, izumiranje;
- * nacionalizam;
- * značaj ovih pojmova i tema za demografiju

Kultura = politika, ekonomija ?

- * Do sada ste usvojili opšte antropološko shvatanje kulture, ne kao „visoke“ (umetnosti, književnosti, filozofije...) već kao ukupnog načina života
- * Politika je jedan od tih aspekata, ekonomija drugi...
- * S modernizacijom, a posebno s postmodernim usložnjavanjem društva, počelo je da važi politika = kultura ili ekonomija = kultura
- * Ipak, redukcije su pogubne za razumevanje sveta (slično kao i sa životnom sredinom ili biologijom ljudskog tela, kultura je više od toga; način života, uverenja, ponašanja, znanja itd. nemaju samo politički ili samo ekonomski aspekt)

Politika i kultura

- * Postoji značajna varijacija tipova političke organizacije među različitim kulturama, kao i kroz istoriju
- * Država, na primer, oblik uređenja koji je nama najbliži i jedini poznat, ni dan-danas nije karakteristična za sve kulture, a mnoge zajednice je prihvataju silom (ne samo na Južnoj hemisferi, kako biste možda pomislili)
- * Čuveni američki sociolog Talkot Parsons je šaljivo primetio da rođenje svake naredne generacije liči na najezdu varvara. Za antropologe je to opšte mesto – mi se socijalizujemo i akulturiramo, ne samo kada je u pitanju ishrana, seksualnost, religioznost ili materijalna kultura, nego i kada je u pitanju društveno uređenje – učimo se životu u političkim zajednicama većim od porodice ili male grupe

Varijabilnost političe integracije

- * Variramo među kulturama po pitanju nivoa političke integracije – od čitavih nacija kao često veoma velikih zamišljenih zajednica, preko regiona, „plemena“, naselja ali i porodičnih zajednica (rodova, bratstava, mreža srodnika u dijaspori) pa sve do pojedinaca, politika se sprovodi „u ime“ ljudi povezanih kulturnim identitetom
- * Država, odnosno zajednica država kao najviši do danas poznat oblik političke organizacije, skorijeg je datuma – naša vrsta se formirala desetinama hiljada godina u malim zajednicama...
- * Negde su velike države formirane poodavno (u Persiji, na primer, pre 2,500 godina) a negde pre manje od dva veka (u Italiji na primer)

Egalitarna i ne-egalitarna društva

- * Većina svih kultura u istoriji ne poznaje državu (mada su skoro sve danas pokorene i prisajedinjene velikim postkolonijalnim državama)
- * Grubo posmatrano, možemo ih podeliti na egalitarna i neegalitarna
- * Egalitarna društva:
 - * Nomadska društva često i danas žive organizovano u male grupe (band), koje se povremeno susreću radi razmene i druženja, bez formalnog političkog autoriteta, zasnivaju se na ekonomiji sakupljanja plodova ili praćenja stoke i upotrebe njihovih proizvoda, ekonomija im se zasniva na razmeni, a gustina naseljenosti je veoma mala
 - * Plemenska društva su već ona koja obuhvataju više malih jedinica koje vode računa o zajedničkom poreklu, jeziku, religiji, interesima i sl. Stočarstvo im je razvijeno, poljoprivreda takođe, ekonomija uglavnom zasnovana na reciprocitetu ali i je gustina stanovništva u porastu (i sve što s njom „dolazi“ – porast nataliteta, izlaganje bolestima i sl)

- * Ne-egalitarna društva:
- * Poglavarstva (chiefdoms) su prvi oblici formalne politike organizacije, na višem nivou politike integracije od plemena, multilokalna, s ekonomijom razmene ali i pljačke, s intenzivnijom poljoprivredom i stočarstvom, u kojima osoba i njeni srodnici ostvaruju političku dominaciju
- * Države su najkompleksiniji oblik (uz njihove zajednice, koje su do 20. veka bile ad hoc) – centralizovane, sa stanovništvom stratifikovanim staleški (klase, kaste), veće gustine stanovništva, sa tržišnom ekonomijom, stajaćim vojskama ali i najvažnije – s gradovima

Pojava gradova

- * Pojava gradova – najvažnija za istorijsku ali savremenu demografiju (npr. povećavanje gradova)
- * Specijalizacija (mali udeo stanovništva proizvodi hranu) – uprava, religija, ekonomija, obrazovanje...
- * Veći deo ljudske populacije već duže od pola veka živi u gradovima i taj trend se nastavlja
- * Sve ove podele su interesantne antropologiji kao komparativnoj nauci – „selo“ i „grad“, kao i „pleme“ i „država“ takođe variraju u vremenu i prostoru
- * Antropologija je demografiji korisna upravo kao komparativna disciplina (i na dijahornom i na sinhronom planu, kroz istoriju i u sadašnjosti)

Kulturna unifikacija i nacionalizam

- * Sa pojavom gradova počinje unifikacija kulture – negde obavljena podavno (recimo u slučaju Han Kineza) a negde još ni danas (recimo u Indoneziji)
- * Kulturna unifikacija obično se obavlja u ime rase, nacije, religije – bilo da se pozivamo na metafizičke nežive entitete (bogove) ili pridavanjem metafizičkih svojstava precima
- * Nacionalizam – najčešći oblik jake povezanosti, praćene izrazitom lojalnošću... Pre kapitalizma, najčešći motiv za osvajanja i podčinjavanje drugih društava

Politika organizacija – značaj za demografiju

- * Vrste političkih organizacija koje nazivamo grupa, pleme, poglavarstvo ili država su tačke na kontinuumu nivoa političke integracije ili ujedinjenja, od male lokalne autonomije do velikog regionalnog ujedinjenja.
- * Postoje varijacije u političkom autoritetu, od nekoliko privremenih i neformalnih političkih lidera ka velikom broju stalnih, specijalizovanih političkih zvaničnika, od odsustva prinudne političke moći do monopola javne sile od strane centralne vlasti.
- * Ovi aspekti **varijacija u političkoj organizaciji su generalno povezani sa:**
 - * **prelaskom sa sakupljačko-lovačke ishrane na intenzivniju proizvodnju hrane,**
 - * **od malih ka velikim zajednicama,**
 - * **od niske do visoke gustine naseljenosti,**
 - * **od ekonomije reciprociteta preko preraspodele do tržišne razmene, i**
 - * **od egalitarnih do potpuno stratifikovanih klasnih društava.**

Politička osnova kulturne diferencijacije

- * Mnogi aspekti identiteta povezani su s politikom i ekonomijom u antropološkoj, komparativnoj perspektivi
- * Politička i ekonomska moć su često povezane, a njihovi nosioci ističu se u odnosu na one koje je nemaju i svojim „svojstvima“ – superiornom rasom, kulturom, etnicitetom, religijom i sl.
- * Bilo da kada se porobljavaju međusobno, ili kada potpadaju pod vlast stranaca (na primer, velikih kolonijalnih sila) populacijama se pridaju neka svojstva koja ih čine podložnima stranoj vlasti – pripisuje im se inferiornost na kulturnim (rasnim, etničkim, religijskim) osnovama

Dekolonizacija, demokratizacija, mir – promena demografskog konteksta

- * Procesi dekolonizacije sredinom 20. veka posebno su jasno istakli kulturne aspekte politike i ekonomije – centri i periferije su manje, mada i dalje, raso, etnički ili religijski definisani
- * Sa razvojem globalne civilizacije, velikih međudržavnih zajednica, a posebno s razvojem globalne kulture demokratije i ljudskih prava, primećujemo smanjenje broja ratova među sličnim društvima. Više se ne uglavnom ne istrebljujemo redovno, kao u prošlosti (osim u slučaju pokušaja genocida)
- * Demografiji su ovi procesi relevantni po više osnova (politička demokratija, ekonomski razvoj i kulturna tolerancija stabilizuju populacije pa i ljudsku vrstu u celini)

Ukrupnjavanje

- * Tokom prošlosti zemlje su ili nametnule političke sisteme drugima ili su razvile političke strukture za suočavanje sa širim svetom.
- * **Pre kolonizacije, „bend“ ili selo je bila najveća autonomna politička jedinica u 50 odsto evidentiranih društava.**
- * Društva se kreću u kontinuitetu od manje do više centralizovanih po tipu političke organizacije: bendovi, plemena, poglavarstva i države.
- * Istraživanja potkprepljuju teoriju prema kojoj kada se država više oslanja na resurse poreskih obveznika, vladari moraju dati javnosti više zauzvrat ili se u suprotnom suočavaju sa neposlušnošću i pobunom

...

- * Državna društva imaju veće zajednice i veću gustinu naseljenosti od grupa, plemenskih i poglavarstava. Oni također imaju vojsku spremnu za borbu.
- * Državni sistemi koji vode rat protiv poglavarstava i plemena gotovo su uvek pobeđivali i politički uključivali gubitnike.
- * Depopulacija, osvajanje ili zastrašivanje smanjili su broj nezavisnih političkih jedinica širom sveta, posebno u poslednjih 200 godina. **Procenjuje se da je 1000. godine p.n.e. u svetu postojalo između 100.000 i 1 milion zasebnih političkih jedinica; danas manje od 200.**

Političke promene

- * „Nacija“ se odnosi na ideju da narod deli zajedničku teritoriju, istoriju i identitet. Nacije mogu biti povezane sa državama (nacionalnim državama), ali ne nužno i dakle ne uvek.
- * Što je poljoprivreda intenzivnija, veća je verovatnoća državnog uređenja.
- * Veće zajednice predviđaju širi spektar političkih zvaničnika i više nivoa odlučivanja. Društva sa višim nivoima političke integracije imaju tendenciju da ispoljavaju društvenu diferencijaciju.
- * Antropolozi ne razumeju uvek jasno zašto dolazi do promena u političkoj organizaciji, iako konkurencija među grupama, potreba za odbranom, ekonomske i tehnološke varijable i trgovina mogu biti jaki faktori – nijedna nauka pa ni antropologija ne objašnjava sve.

Pravilnosti se nižu

- * U nekim plemenskim društvima liderstvo zavisi od karakteristika pojedinaca kao što su inteligencija, velikodušnost ili visina/debljina. U nekim društvima, liderstvo je konkurentnije a lideri se opisuju kao „veliki muškarci“ ili „velike žene“.
- * Političko učešće odraslih značajno varira u predindustrijskim društvima. Mala društva će verovatnije imati visoko učešće, dok je u složenijim društvima ono manje. Ali sa industrijalizacijom, trend se obrće donekle i političko učešće se povećava.
- * „Demokratskije“ političke jedinice su se međusobno borile znatno ređe ili sa manjim posledicama nego što to čine manje participativne političke jedinice

Ekonomsmke pravilnosti

- * I kada je o ekonomiji reč možemo izvesti neke pravilnosti, kroz istoriju i u savremenosti, sa važnim poukama za demografiju
- * Traženje hrane — lov, sakupljanje i ribolov — činila je čoveka prošlosti zavisnim od hrane na nivou cele zajednice
- * Većina društava, kroz najveći deo istorije, za hranom je tragala u malim nomadskim grupama. Podela rada u njima zasnivala se na starosti i polu, lična imovina i prava na zemljište su bili veoma ograničeni, ljudi se obično nisu razlikovali po klasama a politički uticaj pojedinaca je bio minimalan, neformalan i povremen

...

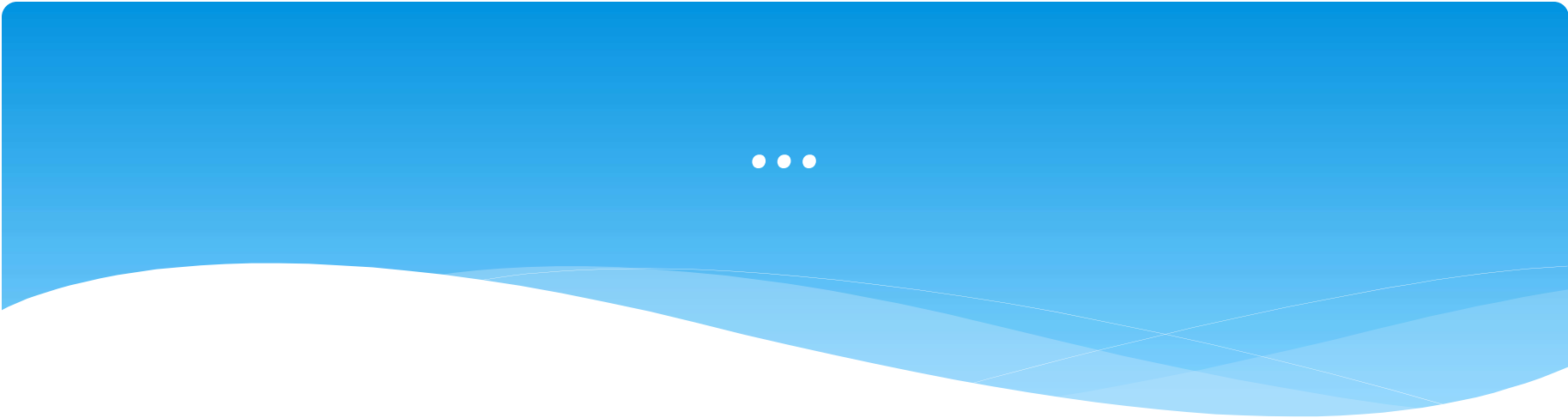
- * Kompleksna društva ovog tipa u velikoj meri zavise od ribolova i verovatno imaju veće i trajnije zajednice kao i veću društvenu nejednakost. Takva društva imaju veću gustinu naseljenosti, skladištenje hrane, specijalizaciju zanimanja, vlasništvo nad resursima, poznaju ropstvo i ekonomsku i političku konkurentnost.
- * Počevši od pre oko 10.000 godina, određeni narodi su počeli da proizvode hranu — da uzgajaju biljke i gaje životinje.
- * Hortikultura društva koriste relativno jednostavne alate i metode uzgoja, a uzgoj nije trajan. Ona su uglavnom veća, gušće naseljena od stočarskih društava, sedentarnija su (iako se zajednice mogu seliti svakih nekoliko godina radi obrade novih parcela).

- * Intenzivnu poljoprivredu karakterišu tehnike kao što su đubrenje i navodnjavanje koje omogućavaju da se polja trajno obrađuju.
- * Za razliku od hortikulturnih društava, intenzivniji poljoprivrednici imaju veće šanse da imaju gradove, visok stepen specijalizacije zanata, velike razlike u bogatstvu i moći i složeniju političku organizaciju.
- * Takođe je veća verovatnoća da će se suočiti sa nestašicom hrane i demografskim posledicama koje slede.
- * U savremenom svetu, intenzivna poljoprivreda je sve više mehanizovana i usmerena na proizvodnju za tržište.
- * Pastoralizam je tehnologija za život koja uglavnom uključuje uzgoj velikih krda životinja. Obično se nalazi u područjima sa malo padavina. Stočari imaju tendenciju da budu nomadski, da imaju male zajednice koje se sastoje od srodnih porodica i da značajno zavise od trgovine.

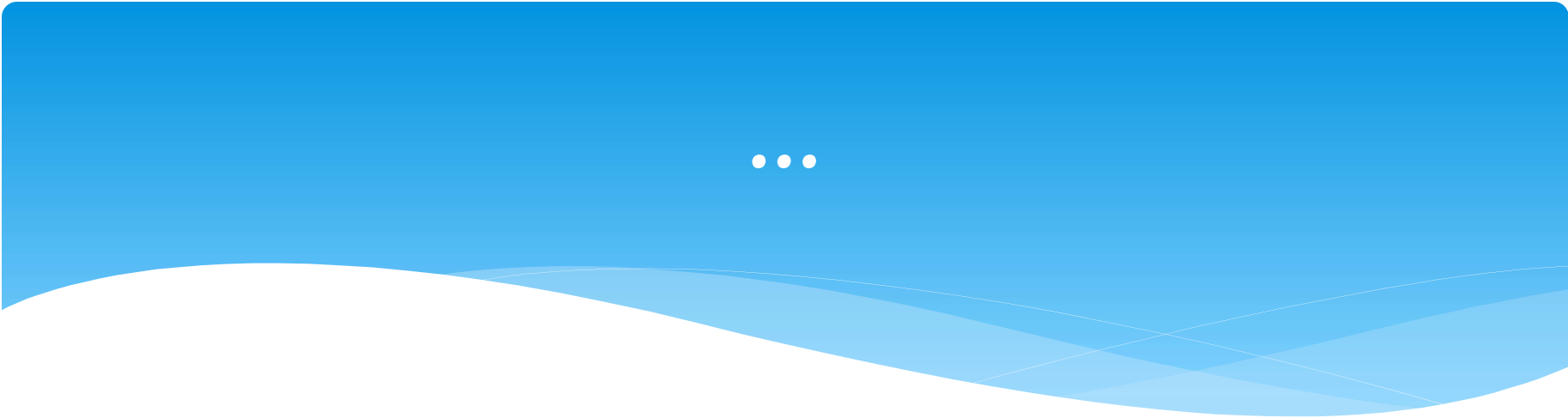

- * **Komparativna istraživanja pokazuju da ni ishrana ni proizvodnja hrane nisu značajno povezani sa bilo kojim određenim tipom staništa.**
- * Stočari dalje od ekvatora zavise mnogo više od životinja i riba, a stočari u tropskim šumama ne bi mogli da prežive bez ugljenih hidrata koje dobijaju od poljoprivrednika.
- * Otprilike 80 procenata svih društava koja se bave hortikulturom ili jednostavnom poljoprivredom su u tropima, dok 75 procenata svih društava koja se bave intenzivnom poljoprivredom nisu u tropskim šumskim okruženjima; izuzetak su tropska pirinčana polja. Pastoralizam se obično praktikuje na pašnjacima daleko od mora.
- * **Fizička sredina sama po sebi ne determiniše način dolaženja do hrane u nekoj oblasti; tehnološki, društveni i politički faktori, a ne faktori životne sredine, uglavnom određuju poljoprivredne prakse u datom okruženju.** Zbog ovoga vam je potrebna antropologija – mi smo „prirodno“ skloni, odnosno kroz obrazovni sistem i u porodici i kroz medije naučeni geografskom determinizmu

...

- * Od pre oko 40.000 do pre oko 15.000 godina ljudi su većinu svoje hrane dobijali od sakupljanja plodova iz lova migratornih krda velikih životinja.
- * Počevši od pre oko 14.000 godina, neke populacije su počele više da zavise od relativno stacionarnih resursa hrane kao što su ribe, školjke, sitna divljač i divlje biljke, koje su, verovanto, pružile osnovu za sve naseljeniji način života
- * Prvi dokazi o prelasku na proizvodnju hrane — uzgoj i pripitomljavanje biljaka i životinja — nalaze se na Bliskom istoku oko 8000. godine p.n.e, što je promena koja se dogodila, verovatno nezavisno, i u drugim oblastima.

...

- * Do danas znamo da sledeći faktori utiču na proizvodnju hrane:
- * kako su se rastuće populacije udaljavale od izdašnih divljih resursa, pripitomljivale su životinje i biljke u nastojanju da reprodukuju nekadašnje obilje;
- * globalni rast stanovništva doveo je do popunjavanja većine naseljivih regiona poznatog sveta primoravajući ljude da pripitomljavaju biljke i životinje;
- * klimatske promene su pogodovale naseljavanju u blizini sezonskih polja divljih žitarica, a rastuća populacija u takvim oblastima verovatno je dovela do pripitomljavanja biljaka i životinja.

- * Svako društvo ima pristup prirodnim resursima – zemlji, vodi, biljkama, životinjama, mineralima – kao i **kulturna pravila za određivanje ko ima pristup određenim resursima**. Društva se svakako razlikuju u svojim pravilima za pristup resursima, ali se velike razlike među njima odnose na način na koji društvo uopšte dobija hranu.
- * Društva **sakupljača** hrane obično kontrolišu zemljište **kolektivno**, preko srodničkih grupa ili preko grupa ili sela. Teritorijalnost je jača kada su sakupljene biljke i životinje na predvidljivoj lokaciji i u izobilju.
- * **Hortikulturna** društva takođe ne poseduju zemljište jer im njihove tehnologije ne omogućavaju da efikasno koriste isto zemljište trajno, ali **dodeljuju** pojedincima ili porodicama na korišćenje određenu parcelu zemlje.

- * **Stočari** često kombinuju adaptivne navike jer su im potrebne veće teritorije za ispašu stada. Iako imaju tendenciju da **zajednički drže pašnjake**, stočari obično poseduju svoja **stada pojedinačno**.
- * **Individualno** vlasništvo nad zemljišnim resursima je uobičajeno među **intenzivnim** poljoprivrednicima. Ipak, neke komunističke i socijalističke države preduzimale su intenzivnu poljoprivredu formiranjem državnih poljoprivrednih kolektiva („kolhozi“, „zadruge“), što je sada istorijski kuriozitet.
- * Skoro je univerzalno to da su kolonijalni osvajači i doseljenici iz rastućih državnih društava otimali zemlju i sve druge resurse od domorodaca ili aboridžina. Tipično, **državni organi ne trpe komunalne sisteme korišćenja zemljišta i vide mobilne stočare kao teške za kontrolu**.

...

- * Proizvodnja je pretvaranje resursa kroz rad u hranu, alate i druga dobra.
- * U domaćoj proizvodnji porodica kontroliše konverziju resursa. U tributarnoj proizvodnji, ljudi plaćaju danak rada/robe nekom autoritetu, obično feudalnom, za pristup zemljištu. U industrijskoj proizvodnji ljudi rade kao nadničari. U postindustrijskoj proizvodnji, informacije/usluge su glavni proizvodi.
- * Ljudi u privredama sa domaćim načinom proizvodnje po pravilu rade manje od ljudi u komercijalnim privredama sa tributarnim, industrijskim ili postindustrijskim načinima proizvodnje i ne proizvode više nego što im je potrebno. Kao posledicu imamo **izostanak specijalizacije** i svega što iz nje sledi.

Specijalizacija

- * Ljudi mogu biti motivisani da rade više nego što je potrebno za egzistenciju da bi stekli društveno poštovanje ili poštovanje ili da bi zadovoljili potrebu za postignućem, posebno u komercijalnim ekonomijama.
- * Oblici prinudnog rada nalaze se u složenijim društvima i mogu biti indirektni (oporezivanje) ili direktni (ropstvo).
- * Mnoga društva dele rad samo po polu i starosti; druga društva imaju složeniju specijalizaciju. Hortikultura društva mogu imati neke specijaliste na „pola“ radnog vremena.
- * Društva sa intenzivnom poljoprivredom imaju neke specijaliste sa punim radnim vremenom, a industrijalizovana društva ih imaju mnogo.

Distribucija

- * Roba i usluge se distribuiraju u svim društvima u tri opšta tipa sistema: reciprocitet, redistribucija i tržišna ili komercijalna razmena, od kojih je svaki povezan sa tehnologijom dobijanja hrane u društvu i nivoom ekonomskog razvoja.
- * Sistem reciprociteta ne uključuje novac. Deljenje može (a) biti verovatno kada su resursi nepredvidivi, (b) stvoriti društvene odnose koji obezbeđuju pomoć kada je potrebna i (c) ujednačiti raspodelu dobara između zajednica.
- * U sistemima redistribucije, jedna osoba akumulira dobra ili radnu snagu u svrhu kasnije distribucije. Redistribucija je prisutna u svim društvima, ali je važan mehanizam samo u društvima koja imaju političku hijerarhiju.

...

- * Tržišna ili komercijalna razmena uključuje kupovinu/prodaju dobara i transakcije rada, zemlje, zakupa i kredita.
- * U njima novac opšte namene obezbeđuje „objektivnu“ (opštevažeću, opšteprihvaćenu) vrednost za sva dobra i usluge. Novac posebne namene može da se koristi samo za neka dobra i usluge.
- * Društva počinju da koriste novac kada se poveća trgovina i razmena ili kada političke vlasti zahtevaju nekomercijalne naknade kao što su porezi.
- * Društvene veze između pojedinaca postaju manje zasnovane na srodstvu u složenijim i naseljenijim društvima, čineći reciprocitet manje verovatnim.

Novac, komercijalizacija i društvena struktura

- * Ekspanzija zapadnih društava i kapitalističkog sistema dovela je do sve veće zavisnosti širom sveta od komercijalne razmene. Takvu promenu neizbežno prate društvene, političke, pa čak i biološke i psihološke promene.
- * Mnogi antropolozi su primetili da se, sa uvođenjem novca, običaji deljenja/reciprociteta dramatično menjaju.
- * Do komercijalizacije može doći kada se neki članovi društva presele na mesta koja nude rad za platu, kada samodovoljno društvo sve više zavisi od trgovine i kada ljudi koji uzgajaju useve proizvode višak da bi ga prodali za gotovinu.
- * Komercijalni sistemi poljoprivrede mogu postati industrijalizovani. Uvođenje komercijalne poljoprivrede donosi nekoliko važnih društvenih posledica, uključujući klasnu polarizaciju (koja se često racionalizuje kulturnim faktorima, kao što su rasa, etnicitet ili konfesionalna pripadnost).

„Sвето trojstvo“ – bogatstvo, moć i status

- * Društva se razlikuju po meri u kojoj društvene grupe, kao i pojedinci, imaju (ne)jednak pristup trima vrstama „prednosti“: (1) bogatstvu odn. ekonomskim resursima, (2) moći i (3) prestižu.
- * **Ekonomski** resursi su „stvari“ (materijalne i nematerijalne) koje imaju vrednost u kulturi i uključuju zemlju, tehnologiju, robu i novac.
- * **Moć** je uticaj zasnovan na pretnji silom i generalno je povezan sa nejednakim pristupom resursima (mada obratite pažnju da se u manje razvijenim društvima, ili u razvijenim društvima u kojima je došlo od kulturne retradicionalizacije, može zasnivati i na magijskim, religijskim i metafizičkim resursima).
- * **Status** (ili prestiž) uključuje posebno poštovanje prema nekome ili nekoj grupi, ukazivanje posebne pažnje (od časti do strahopoštovanja) i isprepletan je sa moći makar koliko je ona sa ekonomskim aspektima.
- * Tri tipa društva odražavaju stepen do kojeg različite društvene grupe imaju nejednak pristup „prednostima“: egalitarna, društva zasnovana na rangu i klasna društva.

Tri tipa društava

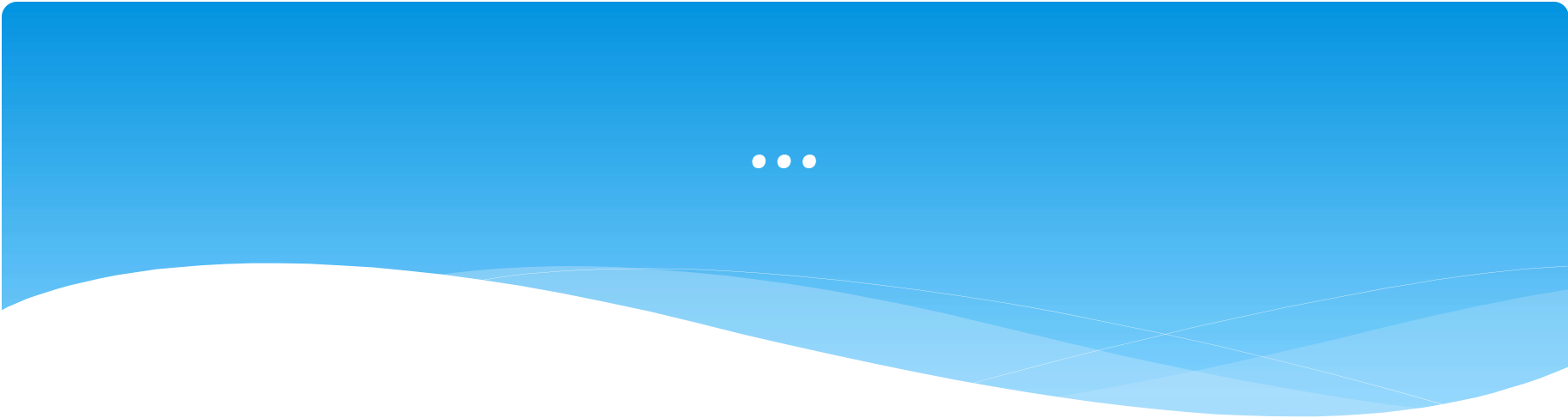
- * Egalitarna društva ne sadrže društvene grupe sa većim ili manjim pristupom ekonomskim resursima, moći ili prestižu; mogu se naći među stočarskim i hortikulturnim društvima.
- * U egalitarnom društvu, neki ljudi mogu biti bolji lovci ili veštiji umetnici od drugih, ali i dalje postoji jednak pristup statusnim pozicijama za ljude istih sposobnosti, tako da društvo nije socijalno raslojeno.
- * Prestiž koji neko stekne nije ni prenosiv ni nasledan, pa se tokom vremena ne stvaraju grupe sa znatno većim uticajem.
- * Egalitarne grupe u velikoj meri zavise od deljenja, što obezbeđuje jednak pristup ekonomskim resursima uprkos trenutnim razlikama u stečenom prestižu.

Društva zasnovana na rangu

- * Društva zasnovana na rangu ne odlikuje veoma nejednak pristup ekonomskim resursima ili moći, mada sadrže društvene grupe sa nejednakim pristupom prestižu, što se često ogleda u poziciji poglavice, rangu koji samo neki članovi određene grupe u društvu mogu da postignu.
- * Većina društava zasnovanih na rangu bavi se poljoprivredom ili stočarstvom iako nisu sva poljoprivredna ili pastirska društva tog tipa.
- * Premda poglavice uživaju poseban prestiž, postoje određene kontroverze oko toga da li imaju i materijalne prednosti ili povećanu moć – to je komparativno varijabilno.

Klasna društva

- * Klasni sistemi se nalaze u svim zemljama savremenog sveta. U klasnim društvima, grupe ljudi su stratifikovane prema stepenu pristupa prestižu, ekonomskim resursima i moći.
- * Potencijal pojedinca da promeni klasnu pripadnost varira među klasnim društvima. Sistemi otvorenih klasa dozvoljavaju izvesnu mogućnost prelaska iz jedne klase u drugu. Društva sa većom nejednakošću generalno imaju manju mobilnost iz jedne klase u drugu.
- * Klase se održavaju kroz nasleđe (pravno zasnovano, kulturno racionalizovano), koje postaje sve važnije na višim nivoima bogatstva. Drugi mehanizmi perpetuiranja klasne pripadnosti uključuju ograničen kontakt između klasa, od zabrane brakova do razdvojenog stanovanja.

...

- * Klase se razlikuju u pogledu verske pripadnosti, bliskosti sa rođacima, idejama o vaspitanju dece, zadovoljstvu poslom, aktivnostima u slobodno vreme, stilu odeće i nameštaja, stilovima govora, itd.
- * Društva koja imaju otvorene klasne sisteme razlikuju se u stepenu u kojem članovi društva uopšte prepoznaju da postoje klase.
- * Neka društva imaju praktično zatvorene klase koje se zovu kaste. Kasta je grupa u kojoj je neko rođen i u kojoj je brak ograničen na pripadnike sopstvene kaste.

Robovlasništvo

- * Robovi su ljudi koji ne poseduju sopstveni rad i kao takvi predstavljaju posebnu klasu ili kastu. Praksa porobljavanja ljudi postojala je u skoro svakom delu sveta u nekom trenutku, u jednostavnim iu složenim društvima.
- * Sva robovlasnička društva dala su robovima neku vrstu prava. Na primer, mnogi poznati filozofi bili su robovi u (starogrčkoj i latinskoj) antici ili (arapskom) srednjem veku
- * Nama najpoznatiji oblik robovlasništva zasnivao se na „boji kože“ i s njim je usko povezan savremen fenomen rasizma

Rase i rasizam

- * Rasizam je verovanje da su neke „rase“ inferiorne u odnosu na druge. Rasizam je skoro uvek povezan sa društvenim raslojavanjem (pripadnici „inferiornih rasa“ mogu biti diskriminirani čak i u sistemima otvorenih klasa).
- * Biolozi koriste „rasu“ kao stručni termin da opišu razlike unutar vrste koje postaju dovoljno uočljive nakon što se populacije razdvoje i razviju neke karakteristične osobine. Većina antropologa se danas slaže da biološki koncept „rase“ nije smisleno primenljiv na ljude. Ipak, nauka je jedno a stvarni život nešto sasvim drugo.
- * Ljudi su imali značajna ukrštanja u različitim geografskim regionima, tako da se može govoriti o kontinuumu boje kože pre nego o jasno odeljivim populacijama.
- * Adaptivne osobine imaju tendenciju da budu postepeno raspoređene (iznijansirano), tako da nikakva jasna geografska linija ne razdvaja grupe.
- * Rasna klasifikacija je problematična jer može postojati više fizičke, fiziološke i genetske raznolikosti unutar jedne geografske „rasne“ grupe nego između navodnih „rasnih“ grupa.

Opšta tendencija ka klasifikaciji ljudi i grupa

- * **Rasne klasifikacije su društvene kategorije** kojima su pojedinci, naučeno na osnovu predrasuda a ne „prirodno“ niti na osnovu naučne evidencije, odvajali sopstvenu grupu od drugih na osnovu bioloških razlika. **Ljudi imaju tendenciju da budu etnocentrični**, da svoju kulturu vide kao bolju od drugih kultura, a rasne klasifikacije deluju na sličan način – kao rodne, etničke, religijske i druge podele.
- * Rasne klasifikacije bi se mogle bolje opisati kao **klasifikacije po etnicitetu** - proces definisanja etničke pripadnosti obično uključuje grupu ljudi, bilo izvan ili unutar etničke grupe, naglašavajući zajedničko poreklo i jezik, zajedničku istoriju i kulturne razlike (a posebno onih koji „nisu Mi“).

...

- * U zemlji sa jednom suštinski većinskom grupom, **većinska grupa sebe često uopšte ne smatra etničkom grupom**, već smatra da samo manjinske grupe imaju etničke identitete.
- * Većinsko stanovništvo može imati tendenciju da grupiše i okupi (oa i asimiluje) ljude različitih etničkih grupa na širokim simboličkim osnovama, dok se oni u manjinskim grupama mogu konkretnije identifikovati putem kulturnih specifičnosti.
- * Zajednički etnički identitet često predstavlja osnovu da se ljudi osećaju prijatno sa sličnim ljudima i pruža snažan osećaj pripadnosti. Ipak, **etničke razlike u multietničkim društvima obično su povezane sa nejednakostima u bogatstvu, moći i prestižu i deo su sistema stratifikacije.**
- * Poreklo etničkih stereotipa, predrasuda i diskriminacije obično sledi iz istorijskih i političkih događaja koji omogućavaju nekim grupama političku i ekonomsku dominaciju nad drugima.

Nejednakosti

- * Značajna nejednakost se generalno pojavljuje samo unutar stalne zajednice, sa centralizovanim političkim sistemom, intenzivnom poljoprivredom, što su kulturna obeležja koja su počela da se pojavljuju u **tek u poslednjih 10.000 godina. Pre tog vremena, većina društava je verovatno bila egalitarna.**
- * Od tada je primetan porast nejednakosti u ljudskom društvu. Međutim, nejednakosti se donekle smanjila sa industrijalizacijom, da bi se ponovo povećala u postindustrijskom društvu u koje kontrola nad resursima sve više liči na feudalizam.
- * Druge kulturne karakteristike povezane sa stratifikacijom uključuju društvene klase, fiksna naselja, političku integraciju izvan nivoa zajednice, korišćenje novca kao sredstva razmene i prisustvo makar pojedinih specijalizacija „sa punim radnim vremenom.“
- * Stratifikacija može biti povezana sa akumulacijom viškova i sukoba oko kontrole tih viškova, sposobnost grupe da prenese prednosti potomstvu, ili s populacijskim pritiskom u društvima zasnovanim na rangu.
- * U današnjem svetu, **egalitarna društva maltene su nestala** zbog globalnog širenja komercijale razmene i dobrovoljne ili nevoljne inkorporacija mnogih različitih kultura u velike, centralizovane političke sisteme

- * Razmišljajte o tome kako antropologiju možete da koristite u demografiji
- * Obratite pažnju kada budete čitali klasike antropologije i nemojte ih neposredno koristiti u demografiji – oni su pisali u vremenu značajno različitom od našeg, kada je o politici i ekonomiji reč
- * Čitajte prezentacije i literaturu, razmišljajte o njima, posebno o tome u kakvoj je to vezi s uvodnim demografskim predmetima
- * Razmišljajte o tome kako su kultura, politika i ekonomija povezane
- * Pitajte sve što nije jasno: milmil@f.bg.ac.rs